

Hrabiowie na Międzylesiu i Miedznej

Butlerowie Herbu Własnego

Był rok 1638, królewicz Jan Kazimierz uwięziony na rozkaz kardynała de Richelieu na zamku Cisteron we Francji, z nadzieją wyglądał na wyjeżdżającego bramą Gotarda Wilhelma Butlera, który miał zawieść jego listy do króla Ludwika XII.

Gotard Wilhelm Butler należycie wywiązał się z powierzonego mu zadania. Po dostarczeniu listów na dwór francuski i braku reakcji ze strony władz ruszył natychmiast do Polski, skąd w asyście posła królewskiego Gosiewskiego wrócił i wyjednał przeniesienie Jana Kazimierza Wazy do zamku Vincennes, a następnie zupełne jego uwolnienie. W zamian za zasługi otrzymał od królewicza nadanie starostwa preńskiego i godność podkomorzego wielkiego koronnego. Na pamiątkę tamtych wydarzeń wybudował Butler w Prenach nad brzegiem Niemna niewielki zameczek wzorowany na francuskim zamku Cisteron. W 1649 r. Gotard podpisał elekcję na tron polski Jana Kazimierza i został mianowany dowódcą jego straży przybocznej. Nie był to jednak koniec awansów.

Irlandzkie korzenie?

W 1651 r. Butler otrzymał od cesarza niemieckiego Fryderyka dziedziczny tytuł hrabiowski, w którym znalazł się m.in. wywód rodowy dotyczący jego przodków. Wynika z niego, że Butlerowie przybyli do Inflant z Hesji w Niemczech. Z kolei w drugiej poł. XVI w. właśnie z Inflant część tej rodziny przeniosła się na tereny Królestwa Polskiego i Litwy, skąd w. XVII w. zawędrowali na Podlasie. Niektórzy z naszych heraldyków i genealogów wywodzą polskich Butlerów aż z Ormond w Irlandii, skąd mieli przybyć do Niemiec, a stamtąd do Inflant i Polski. Inni gotowi są dopatrywać się odrębnych rodzin tj. Butlerów irlandzkich i Butlerów niemieckich. Faktem jest, że część przedstawicieli rodu już w XVII w. zupełnie się spolonizowali i za króla oraz Rzeczpospolitą była gotowa oddać życie. Przykładem był właśnie pułkownik Gotard Wilhelm, który w czasie inwazji szwedzkiej (1655 r.) dysponując zaledwie garstką żołnierzy, jako jeden z pierwszych przeciwstawił się wkraczającym w granice Rzeczpospolitej wrogom. W widłach Narwi i Bugu, opodal Serocka okopał się on w obozie warownym i stawiał zaciekły opór oddziałom najeźdźcy. W tych trudnych chwilach stale znajdował się u boku króla Jana Kazimierza dzieląc jego trudy, przymusowe wygnanie oraz walcząc jako dowódca wojska cudzoziemskiego autoramentu za co został mianowany w 1658 r. generałem.

Gotard Wilhelm Butler

Gotard Wilhelm Butler urodził się ok. 1600 r. w Goldyndze (Inflanty).

Ojcem jego był Teodor Butler, a matką Dorota von Streihorst. Dziadek miał na imię Jan i to on właśnie po przyłączeniu Inflant do Rzeczypospolitej aktywnie wspierał polskie pretensje do tych ziem, m.in. walcząc u boku króla Stefana Batorego. Spośród licznie reprezentowanej w Inflantach rodziny Butlerów, z drugiej poł. XVI i początkach XVII w. znamy innych jeszcze przedstawicieli współczesnych Janowi Butlerowi. Należeli do nich Herman brat rodzony Jana oraz czterech synów tego ostatniego tj. Henryk, Jan, Krystian i Teodor. Oprócz nich znamy jeszcze Bartholda Butlera (1581) początkowo oficera służącego pod rozkazami następcy tronu norweskiego i wielkorządcy Inflant księcia Magnusa, następnie pułkownika piechoty w armii Batorego oblegającego Psków. Inny z rodu Jerzy Butler za Zygmunta III został podkomorzym wendeńskim (1590).

Uratował króla

Najsłynniejszym z rodu był Jakub Butler. Służył jako oficer, najmita najpierw w wojsku cesarza niemieckiego, w dużym stopniu przyczyniając się do zdobycia Miśni. Podobno wtedy pułkownik Jakub podczas plądrowania jednego z kościołów w tym mieście zrabował cenną relikwię św. Pawła, którą później ofiarował królowi polskiemu Władysławowi IV. Niedługo potem zaciągnął się pod rozkazy Zygmunta III Wazy i uczestniczył w wojnie polsko-szwedzkiej na Pomorzu. Został doceniony i dwukrotnie nagrodzony w l. 1627 i 1635. Druga nagroda wiązała się z męstwem, wykazanym w czasie wojny polsko-moskiewskiej i uratowaniu życia króla w czasie odsieczy smoleńskiej w 1633 r.

Rodzina Gotarda

Wróćmy jednak do rodziny Gotarda Wilhelma Butlera. Z zachowanych zapisków wiemy, że brat jego ojca Teodora, Henryk miał dwóch męskich potomków: Hermana i Heimarta. Nic nie wiadomo o dzieciach pozostałych tj. Jana i Krystiana, być może byli bezpotomni. Ich wuj Herman podzielił pomiędzy nich w testamencie swój rozległy majątek w Inflantach. Jakaś jego część przypadła również Teodorowi Butlerowi i jego synowi Gotardowi Wilhelmowi. Świadczy o tym dokument mówiący o sporze tych Butlerów o majątki, prowadzonym w 1624 r. z księciem kurlandzkim Fryderykiem. Wówczas Gotard był już pisarzem królewskim. Jednak dopiero małżeństwo z kasztelanką podlaską Konstancją Wodyńską znacznie powiększyło stan jego posiadania. Wniosła mu ona w posagu m.in. dobra Międzylesie, Miedzna, Krześlin, Brzozów, Nikoryn, Buki i inne. Od tego momentu datuje się przybycie Butlerów na Podlasie i ich bliższe związki z naszym regionem. Gotard Wilhelm, jako pierwszy ze swego rodu odstąpił od protestantyzmu i został katolikiem, co rychło znalazło odzwierciedlenie w poprawiającej się sytuacji katolików w dobrach podlaskich np. w Miedznej, gdzie dotychczasowy zbór z powrotem przejęli ci ostatni. Największe dochody przyniosło nadanie Gotardowi starostwa preńskiego, które pozostawało w rękach tej rodziny aż do drugiej połowy XVIII w. Gotard zmarł w 1660 r. W dziesięć lat po jego śmierci wdowa Konstancja wraz z

synami ufundowała w Miedznej drewniany kościół katolicki (1670).

Potomkowie Gotarda

Ze związku z kasztelanką Wodyńską Gotard Butler doczekał się pięciorga dzieci: Teodora, Marka, Jana, Aleksandra i Katarzyny. Z męskich potomków Gotarada, Teodor został księdzem i był kanonikiem w Warszawie, następnie opatem witowskim. Marek Butler hrabia na Międzyzlesiu i Opolu □ najstarszy, żonaty z kasztelanką Barbarą Słupecką sprawował urząd podkomorzego (1678), a potem starosty drohickiego (1679-90), zmarł w czasie trwania sejmu w 1690 r. Był bezdzietny podobnie jak jego brat Jan. Jan pisał się hrabią na Międzyzlesiu i Krześlinie, zanim został starostą drohickim w 1693 r. uczestniczył w wyprawach wojennych Jana III Sobieskiego. Jan był dwukrotnie żonaty, najpierw z łowczanką Żalęcką, następnie z Bogumiłą z Goraja. Zmarł w 1710 r. Czwarty z braci Aleksander hrabia na Międzyzlesiu oprócz starostwa preńskiego piastował także urząd starosty drohickiego (od 1690). Zawarł związek małżeński z podkomorzanką Konstancją Krasowską i jako jedyny z potomków Gotarda doczekał się syna, któremu nadał imiona Marek Antoni.

Hrabia Marek Butler

Hrabia Marek Butler odziedziczył nie tylko podlaski majątek, został również kolejnym starostą preńskim i dziedzicem dóbr Radzięcin. Miał trzech synów: Łukasza Aleksandra, Józefa i Michała. Z nich hrabia Łukasz Aleksander Butler, został w 1739 r. starostą mielnickim. W 1754 r. za pozwoleniem królewskim lokował swoją wieś dziedziczną Sarnaki i uczynił z niej miasto. Od Augusta III otrzymał też potwierdzenie darowizny od swej babki stryjecznej Katarzyny dóbr Grodziczno. Żoną Łukasza była Katarzyna Gronowska, miał z nią córkę Rozalię. Łukasz Antoni zmarł 25 X 1783 r. i został pochowany w kościele NMP w Warszawie. Hrabią na Międzyzlesiu, starostą kwiecińskim i dziedzicem Radzięcina pisał się drugi z synów Marka Butlera □ Józef. Ożeniony z Teresą Urbańską miał z nią trzy córki: Antoninę, żonę podkomorzego Kazimierza z Tęczyna Ossolińskiego, Józefę, która była za starostą Krzysztofem Szczytem i nieznaną z imienia □ ta była żoną chorążego Wisłockiego. Hrabia Józef zmarł w 1749 r. Trzeci z braci □ Michał Butler, również hrabia na Międzyzlesiu, najpierw starosta witagolski (1749), później preński (1763) dwa razy wchodził w związki małżeńskie. Pierwszą jego żoną była Benedykta Pacówna z którą miał córkę Franciszkę (małżonkę księcia Jerzego Radziwiłła, a po jego śmierci żonę Mikołaja Radziwiłła w 1782 r.). Jednak synów urodziła hrabiemu Michałowi dopiero Marianna Markowska. Byli nimi Antoni i Jan, oprócz nich Marianna urodziła także drugą córkę □ Józefę (żonę Kuczyńskiego z Korczewa). Rodzeństwo odziedziczyło m.in. dobra Miedzna.

Ufundowali kolejny kościół

W 1803 r. Antoni i Jan Butlerowie ufundowali w tej miejscowości trzeci z kolei, drewniany kościół parafialny, zwany tymczasowym, gdyż w zamyśle fundatorów była budowa murowanej świątyni. Obaj bracia niestety zeszli bezpotomnie i na nich wygasła gałąź podlaska Butlerów. Jan zmarł w 1833 r., a Antoni w 1852 r. Zostali oni pochowani w grobie rodzinnym przy kościele miedzeńskim. Około połowy XIX w. majątek Butlerów w Miedzna w tym folwark zwany Butlerowem oszacowany na 121,5 tys. rubli, należał do Antoniego Butlera, jego siostry Józefy z Butlerów Kuczyńskiej, Mikołaja Radziwiłła, męża Franciszki z Butlerów oraz do Michała i Franciszka Radziwiłłów. Ostatnią właścicielką z rodu Butlerów podlaskich była w drugiej poł. XIX w. wspomniana Józefa Kuczyńska, na niej wygasł on ostatecznie.

Nadal są wśród nas

Nie był to jednak koniec historii Butlerów osiadłych w Polsce. Nadal zamieszkiwali na terenach dawnej Rzeczypospolitej inni Butlerowie. Były to m.in. linie rodzinne Butlerów z Inflant, których protoplastami byli Eberhard i Magnus z Goldyngi (1625), Mikołaj □ ten w 1659 r. otrzymał nadanie folwarku od Jana Kazimierza. Oprócz nich wiemy jeszcze o wymienionych w 1770 r. baronach de Buttler tj. generale Benedykcie i pułkowniku Fryderyku, także o Leonie Butlerze komisarzu skarbowym w Malborku i oficerze chorągwi tatarskiej Eliasza Sobolowskiego □ Aleksandrze (1792). Współcześnie na terenie Polski zamieszkuje 222 osoby o nazwisku Butler i 27 zapisujących się Buttler.

Źródło: Życie Sokołowa 7 V 2004, Autor: Dariusz Kosieradzki